

# Ulveinfluensa?

Av Per Fugelli

Kronikk, Aftenposten 231009

Folkehelsestrusselen ved epidemier kommer ikke bare fra virus og bakterier, men også fra frykt og følelser. Beskyttelse mot epidemier kommer ikke bare fra vaksiner og antibiotika, men også fra psykologisk og sosial dannelse.

Epidemiens historie inneholder mange eksempler på overreaksjoner. De emosjonelle og politiske reaksjonene kan være farligere enn selve den biologiske trusselen. I 1710-11 brøt det ut en ny pestepidemi i byene ved Østersjøen. Myndighetene sendte ut skarp advarsel om overfarten i grensetraktene: ”Svensker, som uagtet Advarsel trænge eller sniige sig ind i Landet, skald nedskydes og nedgraves uden at berøres med Hænderne.” Vi trenger ikke gå til middelalderen for å møte vårt anlegg for hysteri. Da HIV-viruset kom til Norge på 1980-tallet foreslo overleger og politikere at HIV-positive skulle tvangsinterneres på arktiske øyer. For tre år siden var Norge besatt av fugleinfluensa. 24. oktober 2006 tok man livet av fem moskusgjess i en naturbarnehage i Asker for å berolige fryktsomme foreldre. Redde leger hamstret Tamiflu til eget bruk. Den nyslåtte helseministeren vocket våre liv om dagen og om natten: ”Norske helsemyndigheter er i høy beredskap, og følger utviklingen time for time”, sa Sylvia Brustad til VG.

Fugleinfluensaen fløy fort over Norge. Men lærte vi noe av det? Det ser ikke slik ut. Helsemyndighetene og mediene har hisset opp et fiendebilde av H1N1 viruset som ikke stemmer med svineinfluensaens milde natur. Før sommeren advarte Bjarne Håkon Hansen om mulighet for 13 000 døde i Norge.

Dagsrevyen viser bilder av feltlasaretter som står klar i ødemarken. Folk med snue møter leger i romfartsdrakt på legevakten. Prester i Tunsberg bispedømme får ikke lenger ta folk i hånden og ønske Guds fred etter gudstjenesten.

Universitetet i Oslo, som man kunne håpe på ville være det Sokrates oppfordrer til, ”en edru blant rasende”, har innført nytt hilseregime: ikke håndtrykk, ikke klem, buddhistisk bukk eller dunke rumpene mot hverandre.

Hva kommer det av at vi går fra forstanden og inn i hysteriet når sykdom truer?

En årsak er overivrige ekspertsystemer. Folkehelse og Helsedirektoratet kan, i god mening, komme til å overdrive faren. For sikkerhets skyld holder de seg til verste-fall-scenarier. Vi kan heller ikke se bort fra at de rent faglig ”gleder” seg til slike epidemier. Det er det de er til for. Nå skal de vise sin makt og berettigelse.

En annen årsak kan være overlydige politikere. Verken Sylvia Brustad eller Bjarne Håkon Hansen tok eget folkeveit i bruk i møte med epidemitrusselen. De var ukritiske mikrofonstativer for ekspertene. Ekspertene er viktige, men de bør balanseres av common sense og fortolkes i et helhetsbilde av modige og selvstendige politikere.

Den mektigste designer av folkesjelens sykdomsbilder er mediene. Helsetrusselen i mediene er enten-eller, liv-død, vidunderkur eller pest. En grå influensaepidemi med middels snue selger ikke VG. Derfor blir et snilt virus omdannet til mediebobbe og endetidstegn.

I framtidsvisjonen Vidunderlige nye verden skrive Aldous Huxley: ”Det er virkelig ikke påkrevd for et sivilisert menneske å tåle noe som er ubehagelig.” Null-toleranse for risiko og ubehag i det bortskjemte Norge kan også forklare stor ståhei for nesten ingenting. Tåleevnen for fare har antagelig gått ned og forventning om total beskyttelse opp i dette landet. Vi lever så trygt på sølvfatet vårt, at et middels virus er nok til å sette binyrene i rød alarm.

Evolusjonspsykologene og biologene vil kanskje si at vi lengter etter frykt. For å holde binyrene i form til kjemp- eller flykt- reaksjonen, må adrenalinpumpen utfordres. Derfor, i mangel av en jungel, må vi innbille oss farer.

Følg pengene! lyder et gammelt råd for den som vil forstå fenomener. Her er mange som profiterer på at svineinfluensa blir til ulveinfluensa. Ekspertsystemene som skal beskytte oss får mer ressurser. Mediene tjener på å pushe frykt. Og bakom synger verdens rikeste og mektigste legemiddelfirma GlaxoSmithKline.

Hvorfor er den opphisselsen rundt svineinfluensa så farlig?

For det første stjeler den trivsel og trygghet fra folk. Den skaper angst og stress. Ingen blir friskere av å vandre i fryktens landskap.

For det andre får den oss til å sløse med ressurser. I høst har vi kastet bort millioner på Antbac og kompani mens vanlig håndvask er godt nok. Vi har kjøpt vaksiner for 650 millioner kroner, kanskje vil bare en fjerdedel bli brukt. Sløsing blir særlig makaber i globalt helseperspektiv. For denne summen kunne vi vaksinert fem millioner barn i fattig land mot virkelig farlige sykdommer og forebygget ti tusenvis av dødsfall.

Den tredje farlige følge av svineinfluensahysteriet er at det kan oppstå tretthetsbrudd på tilliten til helsemyndighetene. Det har vært ropt Ulv! mange

ganger nå. Fire av fem sier nei til vaksine. Hva skjer hvis den virkelig farlige epidemien kommer?

Hva kan vi lære og hva kan vi gjøre bedre neste gang?

Vi ser at helsemyndigheter, medier og politikere kan gjøre faren større når epidemier truer. En måte å sikre nøkternhet på kan være å alliere seg med folkevettet. I England har man gode erfaringer med å trekke vanlige folk med common sense inn i håndteringen av nasjonale helse- og miljøkriser. Kanskje bør vi ha et kriseråd i Norge hvor professorer, direktører og ministre blir forsterket med en fisker fra Røst og en husmor fra Bryne?

Jeg ønsker meg også en ærligere melding ut om det vi ikke vet og ikke kan. En melding om at en viss uberegnelighet og fare må vi leve med. Risiko, sykdom og død må vi inngå samliv med hvis vi skal kjenne oss trygge. I stedet for å lese høyt fra 0-visjonen, bør vi lese høyt fra Seneca, stoikeren: For å nærme seg trygghet og sjelefred må menneskene godta det ufullkomne og tåle at det forferdelige kan skje.

Jeg skulle ønske meg at vår nye helseminister våger å si om H1N1 viruset: Såpass lyt vi tåle.